

8 Učitel mateřské školy a rodiče

Miroslav Procházka

Chci si lépe rozumět s rodiči dětí v mateřské škole? Rozumím sta-
rostem a problémům, se kterými se současná rodina potýká? Chápu
příčiny chování rodičů? Na tyto a další otázky se pokusíme od-
povědět v následující kapitole, kterou si dovoluji uvést sto let
starým, ale stále aktuálním citátem.

„Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti, jež přijdu, za-
chovat je na tomto nejistém světě a dokonce, bude-li to možné, je
trochu vést, to je podle mého přesvědčení nejvyšší meta, již může
člověk dosáhnout.“

Franz Kafka

Úvodní Kafkaova myšlenka nám naznačuje, že rodina byla a je stále vní-
mána jako velice křehká a zároveň velmi významná instituce. V praxi
mateřské školy je pro nás rodina partner, se kterým přicházíme denně
do kontaktu a s nímž se dočasně dělíme o výchovu dítěte. V každo-
denní komunikaci tak spoluprožíváme radosti i problémy. Každý z nás
si nyní může sám pro sebe odpovédět na otázku, zda je v interakci
s rodiči více radosti, či zda převládají starosti a problémy. Z praxe je
v posledním desetiletí patrné, že starosti s komunikací s rodiči přibývá.
Cílem kapitoly je zamyslet se nad tím, jak a proč rodiče se školou
jednají a jak učitel může toto jednání usměrnit či ovlivnit. Čtenář si
v kontextu kapitoly může najít své komunikační styly a cestu k jejich
případné revizi.

8.1 Výchovná východiska pro komunikaci s rodinou aneb Co vše ovlivňuje to, jak s námi rodiče komunikují

Rodinu lze z hlediska její dominantní role pojímout jako strukturovaný
celek, jehož smyslem, účelem i náplní je utvářet relativně bezpečný,
stabilní prostor (Plaňava, 2000). Rodinné prostředí je také vždy spojeno

s konkrétním fyzickým místem, je jím rodný dům či byt, ve kterém jsme
založili rodinu a vychovávali své děti. Tento prostor rodina utváří, ud-
ržuje, v něm se rodina rozšiřuje a s průběhem času i mění. Model rodiny,
tvořený rodiči, jejich dětmi, případně prarodiči, vykazuje stabilitu ve
všech epochách vývoje lidstva a téměř ve všech společnostech. Mů-
žeme jej proto bezpečně označit jako základní článek lidské společnosti.
Rodina je vnímána jako jakési místo, které je ostrovem a útočiš-
tím. Většina členů rodiny rozumí tomu, že o toto místo musí projevo-
vat starost, někdy jej bránit. V takovém případě je ale vše, co přichází
zvenčí, bedlivě sledováno a ostražitě prověřováno. Zde v principu
najdeme příčinu mnohých nedorozumění, pramenících z neuvědo-
maného strachu některých rodičů z nových výchovných pravidel
a norem, které přináší mateřská škola.

Prvním východiskem pro zvládání komunikace s rodiči je tedy vy-
světlování toho, že cíle mateřské školy, poslání práce jejích pedagogů,
nestojí proti světu rodiny, ale doplňují jej.

Otázky k sebereflexi

- Co si představuji pod pojmem vnitřní svět rodiny?
- Mám tendenci rodiče poučovat, nebo se jich ptám na jejich názory?

Jedním ze základních smyslů rodinného života byla vždy výchova dí-
tete. Sociolog Giddens (2000, s. 156) rodinu vymezuje jako „skupinu
osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou
odpovědní za výchovu dětí“.

Rodina se stává pro dítě prvotním a rozhodujícím prostředím, se
kterým se setkává, a proto má důležitou úlohu v primární sociali-
zaci. Rodina uvádí dítě do konkrétního kulturního prostředí, v němž
vyrůstá a které jej zároveň ovlivňuje svými tradicemi a kulturou
(Pešatová, 2007). Dítě prostřednictvím rodičů přejímá různé morální
hodnoty a normy, učí se rozpoznávat, co je dobré a co špatné, jaké
chování je vhodné a jaké ne. V rodině se formuje mravní profil je-
dince (Bendl, 2004).

Dítě, které vstupuje do světa mateřské školy, je **silně závislé na svém rodinném zázemí**. Tato závislost je jím přímo biologicky, tělesně vnímaná, dává mu pocit prožitku bezpečí a jistoty a je pro něho východiskem pro modelování nových vzorců chování. Proto si znovu musíme uvědomovat onu závislost a pouto, které sice jednou bude zpřetrháno, nyní je však silné, pevné.

Druhé východisko pro zvládání komunikace s rodiči je **pochoopení reálných možností**, které ve výchově škola má. Dítě můžeme mnohem naučit, výrazně její posunout, ale musíme přitom vycházet z respektování dominantní role rodičů. Nikdo nakonec není větším expertem na své dítě než jeho matka a otec.

Otázky k sebereflexi

- Uvědomuji si při komunikaci s matkou její přirozenou potřebu obhajovat svou rodinu a své dítě proti „cizímu světu“?
- Umím vyjádřit respekt k matce a jejímu pohledu na výchovu vlastního dítěte? Jak to dělám?

Rodinné prostředí ovlivňuje výchovu a socializaci dítěte v mateřské škole celou řadou svých aspektů. Jedná se především o momenty vztahové. Například je důležité, jaká je struktura rodiny, jakou roli hraje její úplnost či neúplnost, jaký význam pro dítě má přítomnost sourozenců, prarodičů, v jaké úrovni bylo dítě zapojeno do interakce a komunikace mezi rodinou a širším okolím, jaký výchovný styl je v rodině uplatňován. Standardizace rodinných drah se pak projevuje například rostoucím počtem nesezdaných párů s dětmi (Vítěčková a Klímová Chaloupková, 2014) nebo nárůstem ekonomických potíží matek samostatně žijících (Hroncová, Emmerová a Cimprichová Gežová, 2015). Ve fungování rodiny svou roli hrají též aspekty materiální a sociálně-kulturní. Všechny tyto momenty vstupují do nitra dítěte a přímo či nepřímo modelují jeho vzorce chování. Pokud tedy budeme chtít porozumět tomu, jak s námi rodiče i jejich dítě komunikují, opět bude

důležité pochopit a poznat, jaké vztahy a podmínky charakterizují jejich zázemí.

Postavení rodiny ve společnosti a její význam pro společnost i pro jedince se opírá o fakt, že rodina naplňuje široké spektrum funkcí. Z pedagogického hlediska pro nás bude dominantní funkce výchovná. Budeme-li tedy dál chtít analyzovat komunikaci rodiny s mateřskou školou, budeme považovat za nejdůležitější naši schopnost poznání a porozumění představám rodičů o výchově jejich dětí. Individuální výchovný styl a osobní představy o výchově jsou platformou, ze které pramení celkový způsob komunikace s mateřskou školou.

Tak jak se často oba rodiče neshodnou mezi sebou, tak jak si mnohdy nerozumí rodiče a prarodiče při výchově syna, dcery, vnuka, vnučky, tak logicky lze očekávat i rozdílné úhly pohledu na výchovu dítěte ve vztahu rodina versus mateřská škola.

Musíme si proto v komunikaci s rodiči uvědomovat, že nikdo z nás nemá „patent“ na výchovu, nikdo totiž, vzhledem k celoživotnímu charakteru výchovy, není nikdy sám zcela vychováván.

Otázky k sebereflexi

- Dovedu rodiče přesvědčit o oprávněnosti svého pohledu na výchovu jejich dítěte?
- Umím připustit vlastní chybu a nedokonalost?

Sedláčková, Syslová a Štěpánková (2012) přinášejí ze své zkušenosti názor, že rodiče lze rozdělit na ty, kteří jsou otevření a ochotní se na výchově a vzdělávání svých dětí spolupodílet, a dále na ty, kteří plně důvěřují škole a nechávají na ní, jak bude jejich dítě vzdělávat. V naší úvaze se pokusíme strukturovat zkušenosti s komunikací s rodiči do tří skupin, a to podle výchovného stylu, který je pro danou rodinu typický. Je samozřejmě nutno podotknout, že jakákoli klasifikace má jen ilustrující, didaktický charakter. V praxi lze jen velmi obtížně nalézat tzv. čisté typy výchovy, a proto je možné porozumět pravidlům komunikace pouze při poctivé snaze poznat svého komunikačního partnera.

8.2 Komunikace s rodiči ve vztahu k výchovným stylům v rodině

Komunikovat s rodiči znamená pochopit výchovný styl rodičů. Podoba výchovných postupů v rodině je přitom závislá na celé řadě okolností. Nejčastěji se prokazuje závislost stylu výchovy na emočním vztahu rodičů k dětem a k sobě navzájem, na způsobu kladení nároků na děti a na mechanismech kontroly jejich plnění. Emoční vztahy k dětem a způsoby výchovného vedení dětí pak dotváří individuální podobu výchovy v každé rodině. V našem přehledu si proto připomeňme styly výchovy, které komunikaci s rodiči mohou vliksnout zásadní charakter.

8.2.1 Komunikace s rodičem uplatňujícím autoritářskou výchovu

Být autoritou či být autoritářem je velmi rozdílné. V případě autoritářské výchovy se jedná o výchovný styl s nejvýraznějším uplatněním moci a síly dospělého, jež vyžaduje od dítěte, pouhého „objektu“ svého působení, poslušnost. Rodiče s dítětem vedou strohou komunikaci v příkazech a pokynech, emocionální vztah osciluje mezi chladem a vyjatými reakcemi v případě neplnění příkazů, přitomno bývá i fyzické násilí a velmi často je zde uplatňována manipulativní výchova promyšleným systémem trestů a odměn.

Příklad komunikace

Maminka křičí na své dítě: „Ať už jsi oblečený! Přestaň si hrát s tím telefonem! Ať už jsi hotový! Přestaň! Nech toho! Uklid to!“

Otázky k zamyšlení

- Proč a kdy tento styl komunikace lidé používají?
- Jak podporují rozkazy přirozenou dětskou schopnost rozhodovat se a uvědomovat si, že existují alternativy řešení?
- Jak je důležité vědět, proč se něco dělá, a jak to tento způsob komunikace podporuje?

Řešení

Kopřiva a kol. (2008) zmiňují, jak je pro lidský mozek důležité rozumět obsahům sdělení, která k nám druzí lidé směřují. Upozorňují na to, jak jsou vlastně strohé příkazy bezobsažné. Vždyť jak různým způsobem se dá pocho-pit věta „Nech toho“ nebo „Přestaň“. Čeho mám vlastně nechat, s čím mám přestat a kdy, a skutečně mám přestat? Jen autor sdělení přesně ví, čeho chtěl dosáhnout, a zlobí se, když jsme to z jeho „obsažného“ sdělení nepo-chopili. Ale abychom byli spravedliví, existují případy, kdy příkazy mohou fungovat. Ono přece během požáru vysvětlovat, co hoří, jak to hoří, proč hoří a kde... to je možné, až když jsme venku z hořící budovy.

A čím je možné v komunikaci strohé pokyny nahradit? Například zřetelnými informacemi:

- o smyslu požadavků („Slož si to!“ lze zaměnit za: „Složené se ti to tam lépe vejde.“),
- o pravidlech („Vždy pozdrav a poděkuj paní učitelce!“ lze změnit v: „Když přijdeme do školky, tak vždycky pozdravíme, je to správné a slušné, vždy zdraví první ten, kdo je mladší.“),
- o tom, co je právě potřeba („Na procházce musíme mít na nohou obě boty.“),
- o smyslnosti požadavku (všimněte si, jak často vám lidé říkají, JAK to máte dělat nebo CO máte udělat, ale jen málokdy se obřezují vysvětlit to nejpodstatnější, a sice PROČ to máte dělat. Stejně je to i s našimi dětmi...),
- zkuste místo rozkazu popsat situaci, a pokud je to vhodné, dejte vybrat ze dvou alternativ („vyčisti si ihned zuby“ lze nahradit informací „čistění zubů je moc důležité pro tvoje zdraví“, a můžeme přidat: „Vezmeš si dětskou pastu, nebo chceš už vyzkoušet tu pro dospělé?“).

Svůj direktivní styl autoritářští rodiče obvykle přenášejí do komunikace s učitelkou. Jsme často svědky toho, jak před námi dávají svému dítěti direktivní rozkazy a jak v tomto stylu komunikace neváhají pokračovat i s přirozenými dospělými. V případě, že nenacházejí na straně pedagoga očekávanou odezvu či pokud se vyskytne problém, vyvolá silná frustrace na straně rodiče často agresivní útok. Jak v takovém případě komunikovat, je předmět obtížné formulovat, zkusme se ale zamyslet nad následujícími doporučeními.

Příklady

Promyslete si následující příklady:

- Naučte se naslouchat a dávat najevo rozčilenému člověku, že jej respektujeme („Ano, snažím se vás pochopit... také by se mě to dotklo... vím, že tu ten problém je...“).
- Vlastními slovy zopakujeme rodičovo sdělení a prokládejme je na klíčových místech motivujícími prvky („... jak uvádíte... podle vašeho názoru...“).
- Zadržte svou potřebu, nutkání jednat impulzivně, zbrzděte svou okamžitou reakci (pozor na věty, které se vám pod tlakem nabízejí: „To říkáte vy, ale kdo ví, zda je to pravda, to by mohl říci každý.“ „To jsem nebyl/a já! Já tu jen někoho zastupuji...“). Takhle opravdu ne!
- Dejte najevo, že rodiče vnímáme a slyšíme („Ano, slyšel/a jsem váš návrh, můžeme si o něm v klidu pohovořit...“).
- Vyžádejte si čas na rozmyšlenou („... počkejte minutku, musím si rozmyslet, než odpovím...; ...přiznám se, že podobnou věc jsem ještě neřešil/a...“).
- Sami se vyjadřujeme co nejkonkrétněji, co nejsrozumitelněji a hlavně za sebe („... já to vidím tak a tak... já pro vás nyní mohu udělat toto...; ... abychom se domluvíli na řešení, je možné zatím udělat toto...“).
- Potvrďte si společně, na čem jste se shodli a na čem se konkrétně již domluvíli („... z toho, co jste mi řekl, mě tedy napadá...; ... domluvíli jsme se tedy tak, že...“).
- V případě, že je rodič příliš rozlobený, se můžete přiznat k nemožnosti problém nyní, na místě, řešit, můžete však rodiče informovat o své ochotě se po jeho uklidnění k řešení vrátit („... nerad/a bych vás překlíkovála... není teď nejvhodnější chvíle k řešení...; ... velmi rád/a se s vámi po uklidnění k problému vrátím...“).

8.2.2 Komunikace s rodičem uplatňujícím volnou výchovu

Liberalní výchova je opakem autoritářského stylu. Dítě je vnímáno jako zcela nezávislá osobnost a je na své cestě životem ponecháno samo sobě s vírou, že ke všemu postupně samo dozraje. Rodiče své výchovné úsilí, je-li vůbec přítomno, orientují na vyvíjení

optimálních podmínek pro vývoj a na „nezasahování“ do potenciálu dítěte. Výchova může přerůst do roviny protektivní, kdy se rodiče staví proti přehradám, na které děti přirozeně narazily v mateřské škole. Tento styl výchovy na jednu stranu podporuje kreativitu a svobodu, na druhou stranu vede ke konfliktu s režimem a pravidly práce v mateřské škole. Komunikace s dítětem může být ovlivněna dvěma paradoxními dopady volné výchovy. Svobodu si totiž samo dítě může vysvětlit různě. Jedním z důsledků bývá pocit nezájmu matky a otce, Chybějící citová vazba pak podle Bowlbyho (2010) může vést k pocitům ohrožení a nebezpečí. Takové dítě se v přítomnosti učitele chová často velmi kontaktně, což může vyvolávat žárlivost, nepochopení či nepochopení rodičů. Časté narušování osobní zóny paní učitelky a dožadování se pozornosti „ubezpečovacími“ větami („Že jsem to udělala dobře?...“ „Že se na mě nezlobíte?“) mohou být v dětském kolektivu magnetem, který negativně přitahuje ostatní děti, soutěžící o pozornost učitele. Dalším důsledkem výchovy bez hranic může být rozvoj tzv. frustrační agrese dítěte. Dítě se nenaucí agresi vyjadřovat přijatelným způsobem. Ve chvíli, kdy má v mateřské škole poprvé pocit, že není vše po jeho vůli, je „ohněn na sítěse“.

Výše uvedené příklady naznačují možné střety, které vznikají při projednávání situací vznikajících při adaptaci dětí z těchto rodin na režim mateřské školy. Z rozporu mezi tím, jak si pravidla dne pro své dítě představují rodiče a jak funguje mateřská škola, může sice vzniknout myšlenka posouvající zažitá pravidla, ale je zde také mnoho negativních třecích ploch. Nejvíce sporů s těmito rodiči vzniká přitom kolem zcela běžných, často rutinních záležitostí jako stravovací režim, struktura činností během dne, hygiena dítěte a podobně. Důležité je při reagování na námitky a připomínky ze strany těchto rodičů dokázat zvládnout následující věci: Námitku, kterou rodič vznášá k fungování školy, vnímejte jako připomínku, tedy je to, bez ohledu na tón řeči, něco, co vítáte. Vždyť jakmile se v takovéto chvíli vnitřně nastavíme do pozice obrany, jen obtížně dokážeme vnímat komunikaci jako cestu k řešení. Vždy je přece lépe, když nám rodič přijde svůj názor říci osobně, než když musíme reagovat na pomluvy či písemné stížnosti zřizovatelů.

Vždy se v námitce snažte odhalit její podstatu. V praxi totiž lze pozorovat, že výhrady, které k nám druhí vznášejí, mají trojí podobu. Podívejte se na následující příklad.

Příklad

Důvody, které stojí za neochotou spolupracovat, můžeme rozdělit do tří hlavních skupin

1. Běžné rozumové důvody, jejichž příčinou může být:

- Prosté lidské nedorozumění.
- Nedostatek informací předaných učitelkou.
- Nesprávné závěry, které si rodič učiní z vašich informací.
- Nedostatečné znalosti rodiče.
- Jeho dosavadní negativní zkušenosti.
- Nepoučené otázky a „šuška“ mezi rodiči.

Hlavním problémem je v tomto případě srozumitelnost naší komunikace. Nejde o špatnou vůli rodiče, ale o špatné předání „zprávy“, informace ze strany mateřské školy.

2. Emocionální důvody, jejichž příčinou může být:

- Pocit ohrožení či ztráta rodičovské prestiže.
- Obava ze změny, ztráta pohodlí, nepohodlné řešení.
- Osobní riziko.
- Osobní antipatie rodiče k učitelce.

I když si to nechce žádný člověk připustit, emocionální úsudky a zkušenosti hrají ve všem, co děláme, velkou roli. Jako profesionál musíte mít tyto psychologické aspekty při každém kontaktu s posluchači stále na mysli.

3. Taktické důvody:

Námítka, kterou rodič „uvede“, se stane technickou výhodou při dalším jednání a vyjednávání – chce něčeho skrytě dosáhnout.

Jakým způsobem reagovat na trojí povahu stížnosti a námitky rodičů?

U rozumových připomínek je důležité pochopit, že si nikdy nemůžeme být jisti tím, zda dokážeme druhým přesně sdělovat, co si myslíme, a že naši partneři v komunikaci nemusí vždy správně porozumět

tomu, co říkáme a co tím myslíme. Podívejte se na následující oblasti, kde se racionální slovní komunikace stává pro druhé nesrozumitelnou:

První oblast tvoří ujištění o stejném chápání významu slov.

Všichni máme zkušenost s tím, že stejné slovo může každý chápat úplně jinak: Například: Zavolám vám za chvíli – některé chvíle jsou hodně dlouhé, že? Nebo Přijdu hned – během sekundy, nebo do hodinky? Také je moc „fajn“, když vám někdo řekne, že to bude trvat trochu déle. A půlden je pryč! Nebo: My ji to říkáme pořád.

Snažme se tedy v komunikaci být konkrétní a zároveň se nebojme požádat své komunikační partnery o fakta, pokud se vám sdělení zdá nejasně. Vyhneme se tak zbytečnému roztrpčení z logicky následujících nedorozumění.

Druhá oblast verbální komunikace se zaměřuje na **podíl pozitivní a negativně laděné komunikace**. Možná až příliš často své myšlenky i potřeby vyjadřujeme negativním způsobem. Například říkáme: „A neposadíte se?“ nebo: „Nechtěl/a byste napsat, udělat...“ a přitom předem nabízíme negativní odpověď, což přece v žádném případě nechceme. Sámozřejmě je možné namítnout, že jednoznačně pozitivní přístup může být někdy naivní nebo jednostranný. Dobře tedy, ale posuďte sami následující příklad. V případě, že před vámi nebo někým z blízkých stojí složitý úkol nebo obtížné období, jaký způsob komunikace jej podpoří spíše? Co takhle místo budoucí prognózy problémů typu: „Tam se ty se svým příštípem nikdy nedostaneš!“ uvést prostý výčet faktů: „Tam jsou velmi těžké příjmy, kdo se tam chce dostat, potřebuje se denně připravovat.“

Třetí oblast verbální komunikace řeší **podíl osobního rozměru komunikace** při jednání s druhými. Například v tomto kontextu zapomínáme druhé oslovovat jménem, a přitom takovýmto oslovením rychleji a snáz navážete kontakt. Snažte si tedy brzy zapamatovat jméno rodiče, se kterým jednáte, a v rozumné míře je používejte. A pokud jste jméno při představování přeslechl/a, nestyďte se znovu zeptat. Pokud je to přijetí či jméno cizího původu, ujistěte se, že jej správně vyslovujete – není to žádná ostuda, hloupost je se na výslovnost nezeptat. Další oblast komunikace sleduje **problematiku výběru slov** během sdělování informací. Dávejte velký pozor na používání cizích

slov a na jejich výslovnosti. Problémem může být také profesní deformace obsahu komunikace žargonem, kterému ostatní nerozumí. Ne vše, co obsahuje náš svět školy, je pro druhé jasné.

Následně je také dobré všimnout si toho, že důležitou součástí verbální komunikace je **schopnost klást otázky** a řídit v tomto směru rozhovor.

Otázky obecně slouží k aktivaci komunikačních partnerů. Důležité jsou v tomto směru především tzv. otevřené otázky, kde nestačí odpovědět pouze jedním slovem (ano, ne, nevím). Například pokud uzavřenou otázkou „Máte odpoledne čas sejit se a vše projednat?“ nahradíte otevřenou otázkou „Co děláte dnes odpoledne?“, získáte daleko více informací a prostor k jednání.

Naposledy připomeneme, že velice důležitou součástí verbální komunikace je tzv. **paralingvistika**. *Práce s hlasem* je nesmírně důležitá pro udržení pozornosti. Zkuste vyprávět vtip monotónně. Lidem se to bude zdát mnohem méně vtipné, než když budete zvyšovat hlas, měnit tempo, dělat pauzy... Je důležité nejen *CO*, ale i *JAK* to říkáme.

V případě emocionálních přípomínek je zde dobré uplatnit podobný přístup, který jsme popsali v předchozí části. Emotivně zabarvená komunikace v každém případě vyžaduje zachování chladné hlavy. Tedy neuchylovat se k únikům: „Ne. Samozřejmě, pane Nováku, ve všem vám vyhovíme“, ani k útokům či k přehnané obraně: „Tak za tohle, pane Nováku, neodpovídám, to si musíte vyřídit jinde“. Smyslem je udržení prostoru pro protihrače (neskatkat mu do řeči, nepřerušovat jej) a důležité je také vzít vážně jeho představy a hledat řešení problému (vždyť to, že vám někdo v rozčílení řekne, jak by si řešení představoval, ještě neznamená, že tomu tak ve finále musí být, jste teprve na začátku cesty). Tedy například: „Ano, pane Nováku, nad tím, co říkáte, se musíme zamyslet a hledat řešení...“ V případě taktických námitek je důležité pochopit, že to, co partner vyjadřuje, je jakýmsi rozehráním komunikace, jejíž účel i smysl jsou nejasné. Taktické námítky mají často podobu výroků, vůči nimž se jen těžko dá cosi namítnat. Co lze říci na to, když na vaše dobře míněné

argumenty někdo řekne: „To je sice hezké, ale já si to ještě rozmyslím.“ Nebo: „To je zajímavé, že to po mém dítěti chcete, co vím, jinde už od toho upouštítej...“ Těžko hledat v takovýchto případech dohodu.

Možné řešení podobných námitek a přístupů lze spatřovat v argumentaci, kterou v daném případě uplatníte v podobě zjišťujícího dialogu. Můžeme si v tomto případě představit jeho strukturu třeba následujícím způsobem:

Naslouchání – Potvrzení – Průzkum – Reagování

První krok, *Naslouchání*, nám říká, že je velmi důležité vnímat, co nám rodič říká. Umožní nám to pak reagovat přesně na jeho slova, na to, co říká, ne na to, co si myslíme, že říká. *Potvrzení* je vyjádření přijetí námítky, přijetí výzvy k dialogu. Že si někdo něco chce rozmyslet? Ano, je to dobře, že o věci přemýšlí. Že někde věci dělají jinak než ve vaší mateřské škole? Ano, je dobře, že dnes nejsou všechny mateřské školy stejné a rodiče mají na výběr. Krok označený jako *Průzkum* je cestou, jak z obecné připomínky získat konkrétní, tedy takovou, na kterou je již možné reagovat. Je třeba se rozmyslet? A v jakém aspektu, do jaké doby, s kým? Jinde to dělají jinak? A jak, v čem se liší a v čem je to dobré? Teprve pak je možné *reagovat* a nalézt řešení.

8.2.3 Komunikace s rodičem uplatňujícím demokratickou výchovu

Výchova pojatá jako demokratická vyjadřuje výchovatelovu snahu o harmonii mezi nároky rodinného společenství a prostorem, svobodou jedince. Jejím základem je systém pravidel, která jsou diskutována, dále osobní příklad rodiče a poskytování nepochybnitelné podpory dítěti. Zachování autority rodiče je jedním z důležitých rysů demokratické výchovy. Mnozí autoři proto používají v daném kontextu spíše termín autoritativní (*authoritative*) styl výchovy, který odlišují od autoritářského (*authoritarian*) stylu (Helius, 2007). V naší úvaze se pokusíme rozměr rodičovské autority v demokratickém výchovném stylu přiblížit interpretací, kterou naznačila Pešková (2005). Autorka poznamenala, že skutečnou

autoritou disponuje jen ten z nás, kdo je schopen být „autorem“ vlastního života. Takto se rodič jako „autor“ výchovy svých dětí stává někým, kdo je schopen vidět „za horizont“ a sám měnit věci kolem sebe. Autorem svým dětem tak mohou být ti rodiče, kteří jsou schopni zvládat sami sebe a ze svých zkušeností a svým příkladem konstruovat pravidla pro své děti a věstí je k cíli, který mají vlastně společný, k sebevýchově.

Rodiny, které doveďou ve výchově svých dětí uplatňovat přiměřenou podobu autority, mají tendenci také aktivně vstupovat do komunikace se školou a hledat nové podoby vzájemné spolupráce. Vztahy mezi učiteli a rodiči byly po dlouhou dobu tradičně omezeny víceméně na jedním směrem přenos informací a poskytování rad pedagogů rodičům. K čas-
tějším kontaktům mezi školou a rodiči docházelo pouze tehdy, bylo-li třeba řešit výchovné nebo procesní problémy. Není proto divu, že do proměny cílů, obsahu i forem komunikace mezi školou a rodinou se vkládalo po změně společenského režimu mnoho nadějí (Rabušicová, 2004).

Při mapování nových podob spolupráce a komunikace mezi rodinou a mateřskou školou můžeme nalézt celou řadu příkladů. Bečvářová (2003) představuje komunikaci a spolupráci školy a rodiny na principu vzájemné partnerské dohody, která funguje jako záruka realizace výchovné-
vzdělávacích záměrů a plánů, zájmů a přání rodičů v oblasti odborné poradenské pomoci, vzdělávání, společenských, kulturních, ale i volnočasových aktivit. Často škola a rodina kooperují při prezentaci školy na veřejnosti, rodiče participují v materiálně-technické a sponzorské pomoci. Sedláčková, Syslová a Štěpánková (2012) zmiňují, že vztahy mezi školou a rodinou jsou ovlivněny vzpomínkami a zkušenostmi rodičů na dobu, kdy oni sami absolvovali školní docházku. Zajímavý je v tomto směru postřeh Svobodové (2010), kdy si autorka všimá toho, jak často jsou například u vzpomínek na mateřskou školu dominantní zážitky spojené s nucením do jídla i do spánku, s dotazováním se na odchod na toaletu, s jednotlivými a přílišnou organizovaností života v mateřské škole. Tyto a podobné vzpomínky pak u rodičů vyvolávají nedůvěru k této předškolní instituci. Na závěr lze podotknout, že v dnešní době předškolní vzdělávání dosáhlo značných změn a od rodičů nelze automaticky očekávat, že těmto změnám porozumí a budou s námi automaticky otevřeně komunikovat.

jak uvádějí Sedláčková, Syslová a Štěpánková (2012, s. 75): „Ne všichni rodiče tyto změny znají a ne všichni se s nimi ztotožňují. Neznalost cílů předškolního vzdělávání, osobní zkušenosti, postoje, ale i jejich osobnostní založení pak přináší zcela odlišný přístup jednotlivých rodičů a rodin k mateřské škole.“ Stále tak existuje řada rodičů, kteří svá výchovná selhávání chtějí řešit dominantní a konfliktní komunikací s mateřskou školou. Očekávají, že škola bude vychovávat a vzdělávat dítě podle jejich instrukcí, neboť pokřiveným způsobem vnímají svou nadřazenou roli v jakémsi klientském systému. Vzdělávání a výchova je však více než jen služba, je to natolik složitý a nejistý „podnik“, jehož „výnos“ se nemůže dostavit bez spolupráce všech zapojených: pedagogů, rodičů i dětí.

8.3 Komunikace s rodinou očima učitelů mateřských škol

Jak se cítí samotné učitelky mateřských škol, když komunikují s rodičem o problému, který souvisí s jeho dítětem, jsme zjišťovali v rámci dotazníkového šetření „Učitel MŠ 2016“. Svůj pocit označovaly na škále 1–5 (1 – naprostá jistota, 5 – naprostá nejistota). Naprostou nejistotu v komunikaci nepocitovala žádná učitelka, krajní pól „naprostá jistota“ označilo deset učitelů, pocitové bliže k naprosté nejistotě (číslo 4 na pocitové škále) označilo devět učitelů. Z grafu č. 1 vyplývá, že učitelky při komunikaci s rodiči cítí určité pochybnosti.

Graf 1 Pocity při komunikaci s rodičem o problému, který souvisí s jeho dítětem (N = 119, v %)

